

Photo: <https://www.shutterstock.com/>

Светски ден на предвремено родени деца

Се проценува дека годишно се раѓаат 15 милиони бебиња прерано. Тоа е повеќе од 1 од 10 бебиња. Приближно 1 милион деца умираат секоја година поради компликации од предвремено породување. Многу преживевани се соочуваат со доживотна попреченост, вклучувајќи пречки во учењето и проблеми со видот и слухот. На глобално ниво, предвременото раѓање е водечка причина за смрт кај децата на возраст под 5 години. И во речиси сите земји со веродостојни податоци, стапката на предвремено раѓање се зголемува. Нееднаквостите во стапките на преживување ширум светот се различни. Во услови каде приходите се ниски, половина од бебињата родени на или под 32 недели (2 месеци порано) умираат поради недостаток на изводлива, исплатлива грижа, како што се: топлина, поддршка за доење и основна грижа за инфекции и тешкотии со дишењето. Во земјите со високи приходи, речиси сите од овие бебиња преживуваат. Неоптималната употреба на технологијата во услови со среден приход предизвикува зголемен товар на попреченост кај недоносените бебиња кои го преживуваат неонаталниот период.

Решение

Повеќе од три четвртини од предвремено родените бебиња може да се спасат со изводлива, рентабилна грижа, како што се: основна грижа за време на породувањето и во постнаталниот период за секоја мајка и бебе, обезбедување на антенатални стероидни инекции (дадени на бремени жени со ризик од предвремено породување и под поставени критериуми за зајакнување на белите дробови на бебињата), нега на бебето со кенгур методот (мајката го носи бебето со контакт кожа на кожа и често го дои) и антибиотици за лекување на инфекции кај новороденчињата. На пример, континуитетот на акушерската грижа во услови каде што има ефективни акушерски услуги се покажа дека го намалува ризикот од предвремено родени деца за околу 24%. Спречувањето на смртни случаи и компликации од предвремено породување започнува со здрава бременост. Квалитетната нега пред и за време на бременоста ќе обезбеди сите

жени да имаат позитивно искуство во бременоста. Упатствата за антенатална грижа на СЗО вклучуваат клучни интервенции за да помогнат во спречувањето на предвремено породување, како што се советување за здрава исхрана и оптимална исхрана и употреба на тутун и други опијатни супстанции; мерења на фетусот, вклучително и употреба на ултразвук за да помогне во одредувањето на гестациската старост и откривање на повеќекратна бременост и минимум 8 контакти со здравствени работници во текот на бременоста за да се идентификуваат и да се управуваат други фактори на ризик, како што се инфекциите. Подобриот пристап до контрацептивни средства и зголеменото зајакнување, исто така, би можеле да помогнат во намалувањето на предвременото породување.

Зошто се случува предвремено породување?

Повеќето предвременни породувања се случуваат спонтано, но некои се должат на рана индукција на породување или породување со царски рез, без разлика дали од медицински или немедицински причини. Вообичаени причини за предвремено раѓање вклучуваат повеќекратна бременост, инфекции и хронични состојби како што се дијабетес и висок крвен притисок, но сепак, често не се идентификува причината. Може да има и генетско влијание. Подоброто разбирање на причините и механизмите ќе го унапреди развојот на решенија за спречување на предвремено раѓање.

Каде и кога се случува предвремено породување?

Повеќе од 60% од предвремените породувања се случуваат во Африка и Јужна Азија, но предвременото раѓање е навистина глобален проблем. Во земјите со пониски приходи, во просек, 12% од бебињата се раѓаат прерано во споредба со 9% во земјите со повисоки приходи. Во земјите, посиромашните семејства се изложени на поголем ризик. Од 65 земји со веродостојни податоци за трендовите, сите освен три покажуваат пораст на стапките на предвремено родени во последните 20 години. Можни причини за ова вклучуваат: подобро мерење, зголемување на возраста на мајката и основни здравствени проблеми на мајката како што се дијабетес и висок крвен притисок, поголемо користење на третмани за неплодност што доведува до зголемена стапка на повеќекратна бременост и промени во акушерските практики како што се повеќе раѓања со царски рез пред терминот. Постои драматична разлика во преживувањето на предвремено родените бебиња во зависност од тоа каде се раѓаат. На пример, повеќе од 90% од екстремно недоносените бебиња (помалку од 28 недели) родени во земји со низок приход умираат во првите неколку дена од животот; сепак помалку од 10% од екстремно недоносените бебиња умираат во услови каде постојат високи приходи.

СЗО е посветена на намалување на здравствените проблеми и изгубените животи како резултат на предвременно породување:

Работа со земјите-членки и партнерите за спроведување на секое новороденче; Акционен план за ставање крај на смртните случаи што може да се спречат, усвоен во мај 2014 година во рамките на Глобалната стратегија на Генералниот секретар на ООН за здравјето на жените и децата; Работа со земјите-членки за зајакнување на достапноста и квалитетот на податоците за предвременно породување; Обезбедување ажурирани анализи на глобалните нивоа и трендови на предвременно раѓање на секои 3 до 5 години; Работа со партнери ширум светот за спроведување на истражување за причините за предвременно раѓање и тестирање на ефективностата и пристапите за породување за интервенции за спречување на предвременно раѓање и лекување на бебиња кои се родени предвременно; Редовно ажурирање на клиничките упатства за водење на бременост и мајки со можност за предвременно породување или со ризик од предвременно породување, и упатства за нега на предвременно родени бебиња, вклучително и грижа по кенгур методот, хранење бебиња со мала родилна тежина, лекување инфекции и респираторни проблеми и дома; Развивање алатки за подобрување на вештините на здравствените работници и проценка на квалитетот на грижата што им се обезбедува на мајките изложени на ризик од предвременно породување и предвременно родени бебиња; и Поддршка на земјите да ги имплементираат упатствата за антенатална грижа на СЗО, насочени кон намалување на ризикот од негативни исходи од бременоста, вклучително и предвременно породување, и обезбедување позитивно искуство во бременоста за сите жени.

Насоки за подобрување на резултатите од предвременно породување

СЗО разви нови упатства со препораки за подобрување на исходот од предвременно породување. Овој сет на клучни интервенции може да ги подобри шансите за преживување и здравствени резултати за недоносените доенчиња. Упатствата вклучуваат интервенции што и се даваат на мајката - стероидни инекции пред раѓањето, антибиотици кога ќе истече плодовата вода пред почетокот на породувањето и магнезиум сулфат за да се спречи идно невролошко оштетување на детето - како и интервенции за новороденото бебе - термичка нега, поддршка за хранење, грижа на мајката со кенгур методот, безбедно користење на кислород и други третмани кои ќе им помогнат на бебињата полесно да дишат.

Изготвил: Дип соц. раб. Мирвете Бафтија, Одделение за социјална медицина

Извор: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/preterm-birth> /14 November 2022

Photo: <https://www.shutterstock.com/>

Dita Botërore e Fëmijëve të Parakohshëm

Është llogaritur se 15 milionë foshnja lindin para kohe çdo vit. Kjo është më shumë se 1 në 10 foshnja. Afërsisht 1 milion fëmijë vdesin çdo vit për shkak të ndërlikimeve nga lindja e parakohshme. Shumë të mbijetuar përballen me paaftësi gjatë gjithë jetës, duke përfshirë pengesat e të mësuarit dhe problemet me shikimin dhe dëgjimin. Në mbarë botën, lindja e parakohshme është shkaku kryesor i vdekjeve të fëmijët nën 5 vjeç. Dhe pothuajse në të gjitha vendet me të dhëna të besueshme, norma e lindjeve të parakohshme po rritet. Pabarazitë në normat e mbijetesës anembanë botës ndryshojnë. Në kushtet kur të ardhurat janë të ulëta, gjysma e foshnjave të lindura në ose nën 32 javë (2 muaj më parë) vdesin për shkak të mungesës së kujdesit të realizueshëm dhe me kosto efektive, të tilla si: nxehësia, mbështetja me gji dhe kujdesi bazë për infeksionet dhe vështirësitë në frymëmarrje. Në vendet me të ardhura të larta, pothuajse të gjitha këto foshnja mbijetojnë. Përdorimi suboptimal i teknologjisë në kushte me të ardhura të mesme shkakton një barrë në rritje të paaftësisë tek foshnjat e parakohshme që mbijetojnë në periudhën neonatale.

Zgjidhja

Më shumë se tre të katërtat e foshnjave të parakohshme mund të shpëtohen me kujdes të mundshëm dhe me kosto efektive, si p.sh.: kujdesi bazë gjatë lindjes dhe në periudhën pas lindjes për çdo nënë dhe foshnjë, ofrimi i injeksioneve steroide antenatale (u jepet grave shtatzëna në rrezik nga Lindja e parakohshme dhe sipas kritereve të përcaktuara për të forcuar mushkëritë e foshnjave), kujdesi për fëmijën me metodën e kangurit (nëna e mban fëmijën në kontakt lëkurë me lëkurë dhe shpesh e ushqen me gji) dhe antibiotikë për trajtimin e infeksioneve tek të porsalindurit. Për shembull, vazhdimësia e kujdesit obstetrik në kushtet kur ka shërbime obstetrike efektive është treguar për të reduktuar rrezikun e fëmijëve të parakohshëm me rreth 24%. Parandalimi i vdekjeve dhe komplikimeve nga lindja e parakohshme fillon me një shtatzëni të shëndetshme. Kujdesi cilësor para dhe gjatë shtatzënisë do të sigurojë që të gjitha gratë të kenë një përvojë pozitive shtatzënie.

Udhëzimet e kujdesit antenatal të OBSH-së përfshijnë ndërhyrjet kyçe për të ndihmuar në parandalimin e lindjes së parakohshme, të tilla si këshillimi për ushqimin e shëndetshëm dhe ushqimin optimal dhe përdorimin e duhanit dhe substancave të tjera opiate; matjet e fetusit, duke përfshirë përdorimin e ultrazërit për të ndihmuar në përcaktimin e moshës gestacionale dhe zbulimin e shtatzënive të shumëfishta dhe të paktën 8 kontakte me profesionistët e kujdesit shëndetësor gjatë shtatzënisë për të identifikuar dhe menaxhuar faktorë të tjerë rreziku si infeksionet. Një mundësi më e mirë për t'u marrë me kontraktivët dhe për t'u forcuar më shumë, mund të ndihmojë edhe në zvogëlimin e lindjeve të parakohshme.

Pse po ndodh lindja e parakohshme?

Shumica e lindjeve të parakohshme ndodhin spontanisht, por disa janë për shkak të induksionit të hershëm të lindjes ose lindjes cezariene, qoftë për arsye mjekësore ose jo-mjekësore. Shkaqet e zakonshme të lindjes së parakohshme përfshijnë shtatzëninë e shumëfishtë, infeksionet dhe kushtet kronike të tilla si diabeti dhe tensioni i lartë i gjakut, por shkakun shpesh nuk identifikohet. Mund të ketë edhe një ndikim gjenetik. Një kuptim më i mirë i shkaqeve dhe mekanizmave do të përmirësojë zhvillimin e zgjidhjeve për të parandaluar lindjen e parakohshme.

Ku dhe kur ndodh lindja e parakohshme?

Më shumë se 60% e lindjeve të parakohshme ndodhin në Afrikë dhe Azinë Jugore, por lindja e parakohshme është një problem me të vërtetë global. Në vendet me të ardhura më të ulta, mesatarisht, 12% e foshnjave lindin para kohe krahasuar me 9% në vendet me të ardhura më të larta. Në vende, familjet më të varfra janë në rrezik më të madh. Nga 65 vende me të dhëna të besueshme prirjeje, të gjitha me pak se tre tregojnë një rritje në normat e parakohshme të lindjeve në 20 vitet e fundit. Arsyet e mundshme për këtë përfshijnë: matjen më të mirë, rritjen e moshës së nënës dhe problemet shëndetësore të nënës si diabeti dhe tensioni i lartë i gjakut, përdorimi në rritje i trajtimeve të infertilitetit duke çuar në një shkallë të rritur të shtatzënive të shumta dhe ndryshime në praktikat obstetrike të tilla si lindjet e shumta cezariene përpara termit. Ekziston një ndryshim dramatik në mbijetesën e foshnjave të parakohshme në varësi të vendit ku lindin. Për shembull, më shumë se 90% e foshnjave jashtëzakonisht të palindura (më pak se 28 javë) të lindura në vendet me të ardhura të pakta vdesin në ditët e para të jetës; Megjithatë, më pak se 10% e fëmijëve të palindur ekstremisht vdesin në kushtet kur ka të ardhura të larta.

OBSH-ja është e angazhuar në zvogëlimin e problemeve shëndetësore dhe jetëve të humbura si pasojë e lindjes së parakohshme:

Puna me shtetet anëtare dhe partnerët për të zbatuar çdo të porsalindur; Plani i Veprimit për t'i dhënë fund vdekjeve të parandalueshme, i miratuar në maj 2014 sipas Strategjisë Globale të Sekretarit të Përgjithshëm të OKB-së për shëndetin e grave dhe fëmijëve; Puna me Shtetet anëtare për të forcuar disponueshmërinë dhe cilësinë e të dhënave për lindjen e parakohshme; Sigurimi i analizave të përditësuara të niveleve dhe tendencave globale të lindjeve të parakohshme çdo 3 deri në 5 vjet; Puna me partnerë anembanë botës për të kryer kërkime mbi shkaqet e lindjes së parakohshme dhe për të testuar efektivitetin dhe qasjet e lindjes së ndërhyrjeve për të parandaluar lindjen e parakohshme dhe trajtimin e foshnjave që lindin para kohe; Udhëzimet klinike të përditësuara rregullisht për menaxhimin e shtatzënisë dhe nënave me mundësi lindjeje të parakohshme ose në rrezik të lindjes së parakohshme, si dhe udhëzime për kujdesin e foshnjave të parakohshme, duke përfshirë kujdesin sipas metodës së kangurit, ushqyerjen e foshnjave me peshë të ulët të lindjes, trajtimin e infeksioneve dhe problemeve të frymëmarrjes në shtëpi gjithashtu; Zhvillimi i mjeteve për të përmirësuar aftësitë e punëtorëve shëndetësorë dhe për të vlerësuar cilësinë e kujdesit të ofruar për nënat në rrezik të lindjes së parakohshme dhe foshnjave të parakohshme; dhe Mbështetja e vendeve për zbatimin e udhëzimeve të kujdesit antenatal të OBSH-së që synojnë uljen e rrezikut të rezultateve të pafavorshme të shtatzënisë, duke përfshirë lindjen e parakohshme, dhe sigurimin e një eksperience pozitive shtatzënie për të gjitha gratë.

Udhëzime për përmirësimin e rezultateve të lindjeve të parakohshme

OBSH ka zhvilluar udhëzime të reja me rekomandime për të përmirësuar rezultatin e lindjes së parakohshme. Ky grup ndërhyrjesh kyçe mund të përmirësojë shanset e mbijetesës dhe të rezultateve shëndetësore për foshnjat e parakohshme. Udhëzime për përfshirjen e intervenimit që i jepet nënës - injeksione steroide para lindjes, antibiotikë kur lëngu amniotik prishet para fillimit të lindjes dhe sulfat magnezi për të parandaluar dëmtimet neurologjike të fëmijës në të ardhmen - si dhe ndërhyrjet për foshnjën e porsalindur - kujdes termik, mbështetje për të ushqyerit, kujdes për nënën me metodën e kangurit, përdorimin e sigurt të oksigjenit dhe të tjera trajtime për të ndihmuar foshnjat të marrin frymë më lehtë.

Përgatiti: Pun. soc. i dipm. Mirvete Baftija, Reparti për mjekësi sociale

Burimi: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/preterm-birth>

14 November 2022